

כמתייחסת לארגון בעל מבנה היררכי.

ובזירה המקומית

על מנת להמחיש את החשיבות שבהבחנתי דלעיל, ראו לדוגמה את התחברותם של מספר עבריינים, המוכרים למערכת החוק כשחקנים חוזרים ומתויגים בתקשורת, באופן תדיר, כארגון פשיעה, אף אם יש פער עצום, הלכה למעשה, בין התיג התקשורתית לבין המציאות בשטח, לצורך ביצוע עבירות התפרצות לתקופה בלתי מוגבלת בזמן.

כמו כן, נאמר כי בני החבורה יקבעו בינם לביןם מי בעל הסמכות להחליט ו/או להטיל וטו, ובכלל מה הגדרת התפקיד של כל אחד ואחד מביניהם. על פניו, כיום, אותה חבורה תילכד ברשתו של החוק והדבר היחיד העומד בין חבריה לבין כתב אישום דרקוני, המאפשר החמרת העונשים שיוטלו עליהם בצורה ניכרת, הוא אך שיקול הדעת שיופעל על ידי הפרקליטות. לשיטתי, לא ניתן להסתפק במסגרת זו מהטעם הפשוט שאין זה תפקידה של הפרקליטות להחליט, באופן שרירותי, מי יילכד ברשתו של החוק ומי לא, וזאת בשים לב לעובדה שהפרקליטות, כמו גם בתי המשפט, נתונה להשפעה התקשורתית. אשר על כך, נפתח הפתח להגשת כתב אישום דרקוני כנגד חבורה X, שתיוגה הוא בעייתי, ובמקרה Y תהא הימנעות מהגשת כתב אישום באותן נסיבות, וברי שהדבר אינו רצוי, בהתאם לעיקרון השוויון בפני החוק.

זאת אף זאת, גם לשיטתו של אלדר, אותם בני חבורה ייתפסו כארגון פשיעה לפי ההגדרה שבסעיף 1 לחוק, ותכלית הצעתו, שנועדה למזער את הסכנה באכיפה בררנית, קשה ליישום פרקטי, משום הצורך בהיזקקות לכל הסעיפים כדי להגשימה (סעיפים 1, 2 ו-4, כאמור).

ואילו בהתאם לשיטתי, יוצא כי די בהיזקקות לסעיף אחד על מנת לעמוד במטרה אליה כולם שואפים, זאת ללא היזקקות ללוליינות משפטית. בדרך המוצעת על ידי, תוכלנה זרועות החוק השונות ליצור מתווה שיעזור להבחין בין ארגוני פשיעה ובין התארגנויות קיקיוניות שאינן מתאימות להחזיק בתואר ארגון פשיעה, ובכך לתרום למיגור הפשיעה המאורגנת בהתאם לרוח המחקרים הקרימינולוגיים וכן בהתאם לגישתן של מדינות מערביות נוספות.

1 ראו את "רשימת ה-10", לשיטת אנף החקירות והמודיעין במשרתת ישראל, שדירגה את עשרת הארגונים השולטים בעולם התחתון בישראל: ראו ירון דורון "רשימת ה-10" **דיעות אחרונות** 31.10.2013; דוק, כעת קיימת יוזמה חדשה, המבשילה לכדי חקיקה מוגמרת, ולפיה המשטרה תוכל להשתמש נגד עבריינים, לכאורה, באמצעים שננקטים במלחמת השב"כ בטור. בין האמצעים: מעצרי מנע של עבריינים (מעצרים מינהליים), צמצום חשיפת עבריינים ועורכי דינם לחומר מודיעיני, דחיית מפגשים בין עבריינים לעורכי דינם והגברת השימוש במעקבים אלקטרוניים.

גירושין בדין הדתי הדרוזי

הקווים הייחודיים של החוק:

לאישה הדרוזית זכות להתרת קשר הנישואין ביוזמתה, ז"א - לאישה שמורה זכות שווה לדרוש פירוד מבעלה, כפי ששמורה לבעל ואין כופים חיי נישואין על צד המבקש להתגרש.

גבר אינו יכול לשאת יותר מאישה אחת. התופעה של ריבוי נשים אינה קיימת בקרב הדרוזים.

איסור החזרת גרושה: אישה שגורשה אסורה על בעלה לעולם (הדין הדתי הדרוזי אוסר על בני זוג שהתגרשו, לשוב ולהינשא זה לזו).³

פיצוי לגרושה: אישה שגורשה ללא סיבה חוקית ונגרם לה נזק - רוחני/ נפשי או חומרי, רשאי הקאד'י מד'הב לפסוק לה פיצויים, נוסף על המוהר הדחוי.⁴

הרכוש וההון יחולקו באופן שווה בעת הפירוד, ז"א חלוקת רכוש שוויונית עפ"י עקרונות הדת.

גירושין

בהתאם לדין האישי הדרוזי, הבעל והאישה זכאים לבקש להתיר את הנישואין כזכות שווה, ואין הבדל בין בקשת גירושין שמוגשת ע"י הבעל לבין זו המוגשת ע"י האישה (גם בקשה המוגשת לפי סעי' 37 לחוק). הפן המהותי של הגירושין אינו מגולם רק בעצם הכרזת הבעל, כי הוא מגרש את אשתו והכרזת הגירושין ע"י מי מהצדדים לא תהווה, כשלעצמה, התרת נישואין ואין למעשה זה כל נפקות מבחינת מעמד הצדדים כלפי כולי עלמא. אקט ההכרזה או בקשת האישה להתיר את הנישואין, שניהם טומנים בחובם התקיימות שלושה תנאים מצטברים:

1) קיומה של כוונה של מי מהצדדים להתגרש,

2) נחישות ועקשנות של מי מהצדדים להתגרש,

3) אחד הצדדים הכריז על גירושיו בפני עדים מהימנים וניתנה לצדדים

עו"ד מולא כמיל, מנהל בתי"ד הדתיים הדרוזיים

חוק המעמד האישי של העדה הדרוזית

הדין הדרוזי הדתי המהותי, מגולם ב"חוק המעמד האישי לעדה הדרוזית בישראל", המבוסס על חוק המעמד האישי של העדה הדרוזית בלבנון מ-24 לפברואר 1948. זהו חוק מקיף מאוד, הנשען על יסודות דתיים וחקיקתיים חכם הדור של העדה הדרוזית, השיח' הדגול ג'מאל אל-דין עבדאללה אל-תנוכי, הידוע בכינויו "אל-אמיר אל-סייד" (1419-1479). החוק אומץ על ידי הראשות הרוחנית של העדה הדרוזית בישראל במעמדה כ"מועצה דתית", ב-2 בנובמבר 1961, ועל פיו דנים בתי הדין הדתיים הדרוזיים. החוק חל על העניינים שבסמכות בתי"ד האלה, הגם שבשנינויים מסוימים, המחוייבים מהחקיקה הישראלית בענייני המעמד האישי. ביה"ד הדתי הדרוזי, שהינו רשות שיפוטית עצמאית, בעל סמכות שיפוט ייחודית בענייני נישואין וגירושין של בני העדה בישראל ובכל הנוגע לענייני הקדש דתי (סעיף 4 לחוק בתי"ד הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג-1962, להלן: **חוק בתי-הדין הדרוזיים**) וסמכות בהסכמה לפי סעיף 5 לחוק בענייני מזונות אישה וילדים, אפוסטרופסות, משמורת ילדים, ירושה, צוואה ועוד... עניינים בהם יש לביה"ד הדתי הדרוזי ולביהמ"ש לענייני משפחה סמכות מקבילה (עפ"י הסכמה), דהיינו, לביה"ד הדרוזי סמכות שיפוט, לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך.¹

לכבד את המסקנות והקביעות של הדין וחשבון של הוועדה. בנוסף, ניתן להפנות הצדדים ובהסכמתם בלבד, להליך גישור המוגדר כ"הליך, שבו מתערב בחילוקי הדעות צד שלישי (מגשר אחד או שניים), ניטרלי, המסייע לצדדים המתעמתים להגיע להסדר מרצון של חילוקי הדעות שביניהם, לצורך יישוב הסכסוך ביניהם".

פיצויים בגין גירושין

לפי סעיף 48 לחוק המעמד האישי הדרוזי, הקאד'י מד'הב רשאי לפסוק פיצויים (עטל וד'ר) נגד הצד שיימצא אשם בגירושין, ולפי סעיף 49 לחוק, ביה"ד דן בפסיקת פיצויי עטל וד'ר נגד הבעל המגרש את אשתו, ללא כל סיבה מוצדקת (גירושין שרירותיים). סעיף זה מקנה סמכות לקאד'י מד'הב לפסוק פיצויים לטובת האישה בנוסף למוהר הדחוי. בשני המקרים ביה"ד יפסוק פיצויים, לאחר הגשת תביעה מפורטת לפסיקת הפיצויים, ובמסגרתה יפורט הנזק הנפשי והחומרי על מנת שביה"ד ישכיל להכריע בדבר גובה הפיצויים.

קריאה לאוטונומיה שיפוטית לעדה

חוק המעמד האישי הדרוזי בארץ מבוסס, כאמור, על חוק המעמד האישי של העדה הדרוזית בלבנון, שנחשב בשעתו לחוק הליברלי ביותר, מנקודת ראות מעמד האישה. יש בו רפורמות מרחיקות לכת בענייני נישואין, גירושין וירושה והוא ממזג בתוכו מקורות משפט רבים, אבל מקור ההשראה החשוב ביותר לחוק הוא ההלכה הדתית הדרוזית. יש לציין כי לאישה הדרוזית מעמד שווה לגבר ואין כל הבדל בין שני המינים. חוק המעמד האישי הנשען על עקרונות דתיים מעניק לאישה את מלוא השוויון, והמושג אישה עגונה או מסורבת גט, לא קיים אצל הדרוזים. כלומר, לפי הדין הדתי הדרוזי, קיימת לאישה זכות לבקש להתיר את הנישואין, ואין הבדל בין בקשת גירושין שמוגשת ע"י הבעל לבקשה שמוגשת ע"י האישה. בענייני הסמכות, ביה"ד הדתי הדרוזי אמור לדון בענייני הגירושין עצמם ובהעדר הסכמת הצדדים, אין בידו סמכות שיפוט בעניינים הנלווים לגירושין, ואלה יידונו בביהמ"ש לענייני משפחה. לדעת, אפשר ונוכח המצב בשאר בתי הדין הדתיים בארץ והשינוי בתפיסת סמכויות בתיה"ד הדתיים בכלל, ראוי להעריך מחדש, במסגרת החקיקה, את מגוון השיקולים, הערכים והאינטרסים הפועלים בסוגיה זו והשפעתם על מרחב הסמכות הראוי של ביה"ד הדתי הדרוזי, ולתת את הדעת לחשיבות שבקיום אוטונומיה שיפוטית לעדה הדרוזית, להכריע עפ"י הדין האישי, המסורת והמנהגים הייחודיים במכלול ענייני המעמד האישי והעניינים האחרים הנלווים לגירושין, להעריך את מידת החשיבות שבקיום ברירת שיפוט בעניינים הכרוכים לגירושין, כדי לאפשר הכרעה כוללת בנושאים הקשורים, קשר אמיץ לפירוק המשפחה ולהימנע מהצורך בפיצול דיוני עם הערכאה האזרחית, המתחייב כיום בהעדר הסכמת הצדדים. זאת, כמובן, בהתחשב בקושי הטמון בתופעת מרוץ הסמכויות ולמשמעות המתחייבת מכפיפותה של ערכאת השיפוט הדתית לעקרונות המשפט הכלליים והאזרחיים בעניינים הנלווים לגירושין.

שהות לשקול חזרה מהגירושין ולנסות להסדיר היחסים ביניהם. אם הניסיון לא צלח ומי מהצדדים עומד על כך, ומכיוון שאין כופים חיי נישואין על מי שמבקש ומתעקש לסיימם, אז באים הנישואין אל סיומם ומכאן, אין אפשרות לחזור בהם ומי שמחליט לחזור ולחיות יחד, מבחינת הדין הדתי הדרוזי, ייחשב כגרוש וייתפס כאדם המפר את מנהגי הדת⁵.

דרכי הגירושין

הדין הדרוזי בישראל מתייחס למספר אפשרויות של התרת קשר הנישואין:

1. **"בקשה לפירוק נישואין"** בהתאם לסעיף 37 לחוק המעמד האישי הדרוזי (גירושין חד-צדדיים כזכות שווה): הכריז מי מהצדדים על הגירושין – הבעל מכריז ומצהיר או האישה מודיעה בפני עדים מהימנים, לאחר שפנה מי מהם לאיש דת בעניין הגירושין וניסיונות הפיוס לא צלחו, ובנסיבות המקרה, נתקיימו הדרישות המצויות בדין הדרוזי לשם ביטול חוזה הנישואין, דהיינו נתקיימו שלושת התנאים המצטברים, התגבש והושלם אקט הגירושין, אז לא יאה מנוס מפירוק הנישואין. ביה"ד, לאחר שוודא כי מן הנמנע להמשיך בקשר הנישואין, יפסוק בעניין ויוציא לצדדים תעודת גירושין. כפי שניתן לראות, בהתאם לנהוג בדין הדרוזי הישראלי, תוקפם של גירושין חד-צדדיים ע"י מי מהצדדים, אינו מותנה במתן פס"ד המאפשר את הגירושין. יש לציין, כי נוסח סעיף זה בחוק הדרוזי הלבנוני קבע, כי התרת קשר הנישואין לפי סעיף 37, לא תכנס לתוקף, אלא לאחר אישורה בפס"ד של קאד'י המד'הב. נוסח זה אומץ, כמצויין, גם לדין הדרוזי הישראלי, ב-1961. עם זאת, ב-1979, תיקנה המועצה הדתית הדרוזית את נוסח הסעיף, כך שהוסרה הדרישה למתן פס"ד לשם מתן תוקף לגירושין, כנוסחה כיום וגירושין חד-צדדיים ע"י הבעל, עלולים לעורר קושי מבחינת האיסור הפלילי, הקבוע בסעיף 181 לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

2. האפשרות השנייה של מי מהצדדים (**האישה או הבעל**) להתיר את קשר הנישואין (**תפריק**), הינה בהתקיים אחת מהעילות המנויות בסעיפים 39 עד 45 לחוק המעמד האישי הדרוזי ובהן מחלה קשה (מומים מסוימים), חוסר כוח גברא, מחלת רוח (נפש), ניאוף, מאסר ממושך או היעדרות ממושכת של הבעל. עילות אלו מאפשרות לאישה וגם לבעל לפנות לביה"ד בבקשה להתרת קשר הנישואין בפס"ד.

3. האפשרות השלישית (**גירושין בהסכמה**) והנפוצה ביותר, המופיעה בסעיף 42 לחוק, היא התרת הקשר בהסכמת בני הזוג. התרת הקשר במקרה זה נכנסת לתוקפה עם הכרזתה בנוכחות שני עדים לפחות ובמעמד קאד'י המד'הב שמאשר בפס"ד.

4. האפשרות הרביעית הינה לפי הסעיפים 47 ו-48 לחוק המעמד האישי הדרוזי. מסדירים תביעת **"סכסוך משפחתי"**, שהיא מעין תביעת **"שלום בית"** (יכול להיות מוצע גם ע"י ביה"ד), דהיינו, בקשה להשכנת שלום בית כן ואמיתי (או רצון טקטי) בעקבות סכסוך שנתגלע ונוצר בין הבעל לבין האישה. הבקשה מוגשת בד"כ ע"י הצד שאינו מעוניין בפירוד, כדי להסתייע ולהיעזר בביה"ד ובבוררים לסיים המחלוקת שנתגלעו בין הצדדים, ומטרתה להגיע בחסות ביה"ד ל"הסכם בורות מיוחד". הסכם מעין זה, יכלול בחובו הסכמת הצדדים למינוי ועדה שתורכב מחמישה חברים (או שלושה): שני בוררים מכל צד ובורר חמישי שימונה ע"י ביה"ד ובהסכם הבוררות ייקבע במה תדון הוועדה, וביה"ד ימתין להכרעתם דרך הגשת סיכום כתוב ובהתאם להוראות ביה"ד שניתנו בעת המינוי. הצדדים הם אלה שמבקשים ונותנים את הסכמתם להליך מעין זה, וחותרים בפני ביה"ד על שטר "בוררות" שבו הם מביעים את הסכמתם לכך ומקבלים ומתחייבים

1 סעי' 4,5 לחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, התשכ"ג-1962.
2 סעי' 10 לחוק המעמד האישי הדרוזי בישראל, התשכ"ג-1962.
3 סעי' 38, סעי' 11 לחוק המעמד האישי הדרוזי בישראל, התשכ"ג-1962.
4 סעי' 48, סעי' 49 לחוק המעמד האישי הדרוזי בישראל, התשכ"ג-1962.
5 סעי' 38 לחוק המעמד האישי הדרוזי בישראל, התשכ"ג-1962.